

22.6.2009

Dnro 1491/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

TODISTELU PUUTTUI TUOMIOSTA

1

KANTELU

A arvosteli 19.4.2008 oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Espoon kärjäoikeuden ja Helsingin hovioikeuden menettelyä pahoinpitelyä koskevassa asiassa.

A katsoi, että kärjäoikeuden tuomio rikkoi olennaisesti oikeudenkäymiskaaren säännöksiä tasapuolisesta ja oikeudenmukaisesta käsittelystä. Kantelun mukaan kärjäoikeus oli antanut asianomistajana olleen A:n kertoa vain viisi minuuttia ennen pahoinpitelyä sattuneista tapahtumista, kun jutun vastaajan oli sallittu kertoa kaikista tarpeellisiksi katsomistaan muistakin kuin pahoinpitelyyn liittyvistä asioista, kuten asianosaisten keskinäisistä kiistoista. A oli huomauttanut käsittelyssä tästä eriarvoisena pitämästään kohtelusta, mutta tällä ei ollut vaikutusta vastaajan kuulemiseen. Kantelun mukaan A ei ollut myöskään saanut esittää kysymyksiä vastaajan esittämien virheellisten seikkojen johdosta, ei edes sellaisissa asioissa, joista hänen ei itse sallittu kertoa omia näkemyksiään. Kantelun mukaan myös se, ettei puheenjohtaja ollut istunnon lopussa kysynyt vastaajalta mitään asianomistajan esittämästä oikeudenkäyntikuluvaatimuksesta, osoitti puheenjohtajan ennakkokannan mukaista tuomion lopputulosta.

Kantelussa arvosteltiin myös sitä, ettei kärjäoikeus ollut lausunut tuomiossaan mitään todistena kuullusta nauhasta, eikä siten ollut ottanut sitä huomioon ratkaisunsa perusteluissa. A arvosteli myös muutoin tuomion perusteluja. Kantelun mukaan ratkaisu perustui ainoastaan asianosaisten ristiriitoihin, joista A ei ollut saanut lausua istunnossa mitään. A kertoi kantelusta tarkemmin ilmenevin tavoin asianosaisilla pahoinpitelyn ajankohtana vireillä olleesta riita-asiasta ja asianosaisten huoltajuuskiitasta, joka oli A:n mukaan ollut kärjäoikeuden tuomion perusteena.

Helsingin hovioikeuden tuomion osalta A katsoi hovioikeuden ryhtyneen asiassa lääkäriksi ja vastoin lääkärinlausuntoa katsoneen syytteessä tarkoitettujen jälkien voineen syntyä muutoin kuin lääkärintodistuksessa oli esitetty.

Kantelun mukaan käytännössä vasta hovioikeudessa oli pidetty asianmukainen käsittely. A katsoi, ettei hänellä ollut ollut mahdollisuutta hakea muutosta normaalissa järjestyksessä vasta hovioikeudessa annettuun asianmukaisen oikeuden istunnon mukaiseen tuomioon.

3

RATKAISU

3.1

Espoon käräjäoikeuden menettely

3.1.1

Prosessinjohto

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Säännöksen 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen tehtävänä on valvoa, että asian käsittelyssä noudatetaan selvyyttä ja järjestystä. Säännöksen 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee myös valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n mukaan, jos todiste, jonka asianosainen tahtoo esittää, koskee seikkaa, joka on asiaan vaikuttamaton tai selvitetty, tahi jos näyttö on huomattavasti vähemmällä vaivalla tai kustannuksella saatavissa toisella tavoin, älköön oikeus salliko todisteen esittämistä. Sanotun luvun 33 §:n 5 momentin mukaan tuomioistuimen tulee evätä ilmeisesti asiaan kuulumattomat taikka eksyttävät tai muuten sopimattomat kysymykset.

Käräjätuomari B on kiistänyt selvityksessään kantelussa esitetyt epäilyt puolueellisuudesta. Selvityksensä mukaan hän oli käräjäoikeuden puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren säännösten nojalla velvollinen viran puolesta pitämään huolen siitä, että asiaan ei sekoiteta mitään mikä ei siihen kuulu. Kysymys oli ollut tästä, kun hän oli puheenjohtajana estänyt A:ta laajentamasta asiaa muuhun kuin mistä oli kysymys.

Totean, että kuten käräjätuomari B:n selvityksessäkin on esitetty, B on käräjäoikeuden puheenjohtajana vastannut oikeudenkäynnin kulusta. Prosessia johtaessaan puheenjohtajalla on harkintavaltaa muiden ohessa sen suhteen, milloin hän katsoo aiheelliseksi evätä edellä selostetussa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 §:ssä kuvatut kysymykset tai rajoittaa asiassa esitettävää todistelua. Tällaisiin prosessinjohtollisiin toimenpiteisiin vaikuttavat muiden ohessa puheenjohtajan käsitys esitettyjen kysymysten laadusta ja niiden merkityksestä asian selvittämiseen. Tuomioistuimella on oikeus ja velvollisuuskin pohtia ja rajata oikeudenkäynnissä esitettävää todistelua siten, ettei asiassa esitetä sellaista todistelua, mikä ei tuomioistuimen käsityksen mukaan ole asian ratkaisun kannalta oleellista.

Käräjäoikeuden pääkäsittelyn äänitteistä ilmenee muun muassa, että käräjätuomari B on A:n kuulemisen aikana kehottanut A:ta rajoittamaan kertomustaan ja vastaajan kuulemisen aikana osin rajoittanut A:n vastaajalle tekemiä kysymyksiä. Käytettävissäni olleen selvityksen perusteella minulla ei kuitenkaan ole aihetta epäillä, että käräjätuomari B olisi prosessinjohtossaan ylittänyt hänelle kuuluvan harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin.

Lisäksi totean, että Helsingin hovioikeus on toimittamansa pääkäsittelyn jälkeen päätynyt asiassa samaan lopputulokseen kuin käräjäoikeus. Näin ollen hovioikeus ei ole tuomiollaan muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta.

3.1.2

Käräjäoikeuden tuomio

ROL:n 11 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluista on ilmevä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riittävä seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä.

ROL:n 11 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeuden tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava muun muassa luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista (momentin 4 kohta).

Käytettävissäni olleesta selvityksestä ilmenee, että asiassa on asianomistaja A:n taholta esitetty kirjallisena todisteena nauhoite, joka on jätetty käräjäoikeudelle myös kirjallisessa muodossa. Todistelu, muun muassa kysymyksessä oleva nauhoite, on mainittu asian pääkäsitteilyssä laaditussa pöytäkirjassa. Pöytäkirjasta ilmenee lisäksi, että nauhoite on kuunneltu käräjäoikeudessa kahteen kertaan. Sitä vastoin käräjäoikeuden tuomiosta asiassa esitetty todistelu ei kokonaisuudessaan ilmene. Nauhoitetta ei ole mainittu lainkaan käräjäoikeuden tuomiossa.

Käräjätuomari B on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä todennut, että nauhan kuuntelun puuttuminen tuomion todistelulistasta on muotovirhe ja että se on tapahtunut epähuomiossa. Nauhan sisällön merkityksen käräjätuomari B oli muistamansa mukaan jättänyt referoimatta tuomiossa, koska sillä ei hänen mielestään ollut syyteasiaa selvittävää merkitystä. Lisäksi B on selvityksessään esittänyt muun muassa, että ratkaisun perustelujen laatu ja laajuus vaihtelevat asian mukaan. Tässä asiassa hän ei ollut nähnyt enempiä perusteluja tarpeellisiksi.

Käräjäoikeuden kysymyksessä olevaan tuomioon ei sisälly edellä selostetun ROL 11 luvun 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista todistelua koskevaa luetteloa. Tuomiosta ei myöskään muutoin ilmene, että puheena oleva nauhoite on esitetty asiassa todisteena. Käräjätuomari B:n selvityksen mukaan kysymyksessä oleva muotovirhe oli tapahtunut epähuomiossa. Näin ollen ja kun asiassa esitetty todistelu kuitenkin ilmenee asiaa koskevasta käräjäoikeuden pöytäkirjasta, tyydyn kiinnittämään käräjätuomari B:n huomiota tuomion laatimisessa noudatettavaan huolellisuuteen.

Mitä tulee tuomion perusteluihin, totean, että ratkaisuperusteita laatiessaan ja erityisesti näyttökysymyksiä perustellessaan tuomioistuimilla on laaja harkintavalta. Käytettävissäni olleen selvityksen perusteella en katso, että asiassa olisi menetelty tuomion perusteluiden kirjoittamisessa puolueellisesti tai muuten virheellisesti. Kun kysymyksessä oleva nauhoite on käräjäoikeudessa kahteen kertaan kuunneltu ja se on käräjäoikeuden äänitteiden perusteella ollut asianosaisia kuultaessa varsin keskeisessä asemassa, mielestäni tuomion perusteluista olisi tosin voinut ilmetä, miksi nauhoitteelle ei ole annettu asian ratkaisun kannalta merkitystä.

3.2

Helsingin hovioikeuden menettely

Helsingin hovioikeus on kysymyksessä olevan tuomion perusteluissa todennut muun muassa seuraavaa: "Vaikka [A:n] vammat ovat voineet olla raapimisjälkiä, ei ole täysin poissuljettua, että vammat olisivat syntyneet muuten kuin [C:n] menettelyn seurauksena ja [C:n] väittämällä tavoin [A:n] muun toiminnan yhteydessä".

Kantelussa arvostellaan tältä osin tuomioistuimen suorittamaa näytön arviointia. Arvioidessaan näyttöä tuomioistuin ei ole sidottu esimerkiksi asiassa todisteena esitettyyn lääkärintuomioon.

toon, vaan tuomioistuimilla on vapaa todistusharkinta. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:stä ilmenevän oikeusohjeen mukaan tuomioistuimet harkitsevat kaikkia esiin tulleita seikkoja päättäessään, mitä asiassa on pidettävä totena. Kantelun tarkoittamassa asiassa on kysymys tästä todistusharkinnasta, jossa lääkärinlausunto on ollut yhtenä näyttönä.

Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että Helsingin hovioikeus olisi ylittänyt asiassa sille kuuluvan harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin. Näin ollen katson, että hovioikeus on ratkaissut kantelun tarkoittaman asian sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.2 esittämäni käsityksen kärjätuomari B:n menettelystä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.